

The background of the cover is a reproduction of Raphael's fresco 'The School of Athens'. It depicts various ancient Greek philosophers in a grand architectural setting. At the top center, Plato stands holding a staff and pointing upwards. Below him, Aristotle is seated, writing in a book. In the foreground, several figures are engaged in discussion and study, including a man holding a celestial globe and another holding a portable sundial. The scene is filled with classical architectural details like columns and arches.

4

april 2012

kunstzone

Tijdschrift voor kunst en cultuur in het onderwijs

Didactiek van de
kunstvakken

Kinderen In Eerbeek maken Muziek

Over de kick van het samenspel

Suzan Lutke

Het zal de lezers van dit blad niet ontgaan zijn dat het zwaar weer is in de kunst- en cultuursector. Veel prachtige muzikale instellingen vallen om of dreigen om te vallen. Echter, in de luwte van het gebulder in het publieke debat lijken voorzichtig de sneeuwklodjes van een muzikaal educatieve lente zich aan te dienen.

Radio 4 werpt zich op als beschermheilige van de vergeten muziekinstrumenten. De 900 ingeleverde instrumenten, met elk hun persoonlijk levensverhaal, zijn uitgedeeld aan verschillende muzikeducatieve initiatieven in het land. Prinses Máxima besluit dat elk kind in Nederland in zijn jonge leven een muziekinstrument moet leren bespelen. De nadruk legt zij op het leren *samen spelen*. In haar naam startte het Oranjefonds daarom het initiatief *Kinderen Maken Muziek*:

www.kinderenmakenmuziek.nl.

Eenendertig initiatieven in het land zijn gehonoreerd met een startsubsidie omdat, zoals Prinses Máxima het zelf verwoordt: 'Muziek gaat verder dan alleen lol en plezier. Uit onderzoek blijkt dat muziek maken kinderen ook heel veel andere dingen leert. Het stimuleert de verbeeldingskracht en het vermogen zich in anderen te verplaatsen. Het leert kinderen te denken in symbolen en het leert hen heel goed te luisteren. Samen met anderen spelen leert hen om rekening te houden met anderen en te weten wanneer je een ander de ruimte moet geven. Samen muziek maken heeft een waarde voor de ontwikkeling van creativiteit en emotionele intelligentie van kinderen, die we niet snel kunnen overschatten.' (speech Prinses Máxima, 17 mei 2011)

Terwijl ik dit opschrijf, hoor ik de stemmen van mijn collega's in het land ietwat zurig in mijn achterhoofd: 'Lekker dan, eerst de muziekscholen om zeep helpen en dan lekker incidentele projectjes subsidiëren.' 'Een zoethoudertje, weer geen structurele fondsen voor muzikeducatie.' 'Weer dat oude paard van stal over de *verbindende kracht van muziek* en hoe het de *leerlingen zo sociaal en emotioneel stabiel maakt* ... duh'. Eerlijkheid gebiedt mij, deze muziekdocent huist ook in mij. Tegelijkertijd ben ik geprikkeld.

Samenspel

Al sinds mijn afstudeeronderzoek, voor wat toen nog heette schoolmuziek, aan het conservatorium van Utrecht, ben ik gefascineerd door muzikeducatie die start vanuit samenspel. Ik heb in 1994-1995 een lange periode doorgebracht in Canada, waar ik muziekonderwijs op scholen heb bestudeerd. Elke muziekpedagoog kent dat waarschijnlijk wel. Zoek op YouTube maar eens op 'schoolband' of 'schoolchoir'. De meest onwaarschijnlijke uitvoeringen van orkesten en koren waarin schoolkinderen samen muziek maken, vliegen je dan om de oren. Het grappige is dat ik in mijn scriptie destijds helemaal niet enthousiast was. De Europese purist in mij twijfelde aan de individuele kwaliteit van deze jonge musici. Kregen zij wel voldoende aandacht om echt goed te leren spelen? Dat kon toch niet? Dat een trompettist ook saxofoonles gaf? Maar de fascinatie bleef. Kon het ook anders?

Zone van de naaste ontwikkeling

Natuurlijk kan het anders. Vygotsky leerde ons al dat we leren door interactie met de ander. Onze leeftijdsgenoten en de ons omringende volwassenen zorgen ervoor dat we ons ontwikkelen in de 'zone van de naaste ontwikkeling'. Daar waar de uitdaging precies grenst aan wat we al kunnen. Bizar eigenlijk dat we nooit hebben gezien dat dat helemaal voor muzikeducatie geldt, dat we daar hebben gedacht: 'Doe mij maar na, ik ben de master en jij mijn gezelschap,' al lang na de eeuw waarin dat gebruikelijk was. Weten wij muzikanten niet allemaal dat de kern van ons geluk zit in de communicatie? Daar waar je je gelijkgestemde vindt, daar leer je? Niet lineair, *Tune a Day* deel 1 t/m 4, maar in een immer cyclische beweging?

Toen ik klassiek saxofoon studeerde, had ik een leuke docent. Wat ik echter geleerd heb, leerde ik in het saxofoonorkest en in mijn kwartet. Daar waar mijn vaardigheden de vaardigheden van mijn medestudenten ont-

moetten en we gezamenlijk tot grote hoogten probeerden te komen. De terechte opmerking die nu in uw hoofd rondspeelt, gaat juist over deze vaardigheden. Ik hoor u zeggen: 'Ja, maar jij had al vaardigheden waardoor je met anderen het muzikale gesprek kon aangaan. Als kinderen beginnen met het bespelen van een instrument, moet je ze die eerst leren.' Lijkt ook mij handig. De vraag is echter hoe. Start je bij vaardigheden en hoop je dat de motivatie komt? Of start je bij motivatie en samenspel waardoor een leerbehoefte ontstaat, een drang naar 'meer kunnen'?

Ervaring en motivatie

Uit onderzoek blijkt dat veel kinderen denken dat je voor muziek maken een specifiek talent bezit dat je hebt of niet. Naarmate kinderen meer ervaring hebben met muziek maken, komen zij tot het inzicht dat het veel meer een vaardigheid is die je kunt leren. Met andere woorden, het is heel belangrijk dat je op jonge leeftijd in aanraking komt met zelf actief muziek maken. Die ervaring met muziek kan de leerling motiveren om in zijn latere leven actief muziek te blijven maken. Motivatie kan gezien worden als een dynamisch proces tussen het kind zelf (zijn overtuigingen, gedachten, emoties), zijn sociale omgeving (docenten, ouders, klasgenoten, vrienden), de acties die hij onderneemt (bewust gedrag, inzet, regulatie) en de resultaten van zijn acties (prestaties, het geleerde). Voor een inspirerend artikel hierover verwijs ik graag naar *Developing Motivation* van Austin, Renwick en McPherson uit de prachtige bundel *The child as Musician*.

Motivatie is dus iets dat ontwikkeld wordt. Iets wat onder invloed is van de gehele omgeving. Hoe positiever die gehele omgeving is, hoe meer een kind gemotiveerd zal zijn om muziek te gaan maken. Ik denk daarom dat het van groot belang is dat de eerste muzikale ervaringen die het kind opdoet, gebeuren in samenhang met die omgeving. Liefst op school of in het buurthuis met betrokkenheid van ouders, docenten, muzikanten of muziekverenigingen in de buurt en klasgenoten. Met concerten in de speeltuin en op het dorpsplein, met presentaties op school. En, misschien wel het allerbelangrijkste, vanuit samenspel. Alleen zo kunnen we muziek en muzikeducatie uit het isolement krijgen waarin het dreigt te geraken.

Wij als muziekdocenten zien dagelijks de *shining eyes* van onze leerlingen wanneer ze gezamenlijk een stuk spelen. Waarin ze voelen dat ze dezelfde muzikale hartslag hebben.

Waarin de klik wordt gevoeld. De rest van Nederland (en die is zwaar in de meerderheid) ziet dat niet. Let's get out there!

Kinderen In Eerbeek Maken Muziek

Ik woon in Eerbeek. Daar hebben we vijf basisscholen en een bloeiende fanfare waar de kiem van mijn muzikale carrière ligt. In januari zijn wij gestart met *Kinderen In Eerbeek Maken Muziek* (KIEMM). Alle vijf basisscholen doen mee en we geven lessen in alle groepen zes van de scholen. Een totaal van 110 leerlingen. Volgend jaar doen we dat weer. En hopelijk het jaar daarna weer. We zijn er druk mee. Twee koperdocenten worden opgeleid tot *groepsleerkracht* muziek *nieuwe stijl*. Hoe geef je aan 25 leerlingen tegelijkertijd les op bugels, trompetten, hoorns, baritons en trombones? De individuele instructie is een aandachtspunt. Dus we kijken naar mogelijkheden om met software leerlingen thuis te ondersteunen in het oefenen. We zijn bezig met het schrijven van arrangementen voor 'jouw eerste 5 noten' en een fanfare-orkest. We hebben met de docenten van de basisscholen een middag samen muziek gemaakt op de instrumenten. Er is een KIEMM-lied geschreven. De site is online. Op een dag

zal ik door mijn dorp fietsen en dan zal ik overal het geluid van deze instrumenten horen klinken uit de huizen.

Overal in het land zijn initiatieven als deze. Eenendertig in ieder geval, van Twente (*Triple B: Borne Blaast Basic*) tot Utrecht (*Muziek in de Wijk*) en van Purmerend (*Kompoelan gaat Crescendo*) tot Bolsward (*Blazing!*). Veel initiatieven worden gedragen door vrijwilligers. Ik heb besloten dat ik deze initiatieven wil zien als een nieuwe lente in muziekeducatieland en niet als een 'verarming van het landschap'. In Eerbeek voelden we in eerste instantie de angst voor concurrentie van al bestaande muziekeducatieve instellingen. Wij zijn het gesprek aangegaan. Als we met zijn allen zorgen dat veel kinderen op inspirerende wijze samen muziek gaan maken, dan zal iedere instelling daar wel bij varen. In Eerbeek organiseren we met dit in het achterhoofd aan het einde van het schooljaar een muziekonderwijsmarkt waar iedereen die daarmee bezig is zichzelf kan presenteren aan de kinderen die samen hebben leren muziek maken in groep 6, zodat zij alle mogelijkheden voor verdere muzikale ontwikkeling in de regio zien.

De insteek vanuit samenspel zal kinderen een ervaring geven die ze niet snel zullen vergeten. Samenspel zorgt voor de kick als katalysator

voor de motivatie om muziek een onderdeel te laten zijn van je leven. Daartoe moeten muziekdocenten in het land nieuwe vaardigheden ontwikkelen. Dat vind ik als docent-opleider nou weer een leuke uitdaging. Ik voel beweging, een paradigma dat verschuift: een nieuwe lente, een nieuw geluid!

Suzan Lutke is hoofdvakdocent methodiek en didactiek bij de opleiding docent muziek van het conservatorium van Utrecht. Ook verzorgt zij de lessen arrangeren en ensembleleiding. Naast haar werk op de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht is zij actief als dirigent, saxofonist en heeft zij een eigen adviesbureau voor de kunst- en cultuursector. In dit kader geeft zij trainingen aan teams in deze sector en verzorgt ze teambuildingssessies met muziek als bindende kracht. Daarnaast doet zij onderzoek naar de ontwikkeling van creativiteit in relatie tot de groeiende behoefte aan innovatieve kracht. www.suzanlutke.nl

Websites

www.kinderenmakenmuziek.nl

www.orkestindeklas.nl

www.leerorkest.nl

www.kiemm-erbeek.nl

Muziekles in Eerbeek - Foto: Cees Baars

